

BIBLIOGRAFIA

- AWIDI, I. T., i PAYNTER, M. (2019). The impact of a flipped classroom approach on student learning experience. *Computers & Education*, 128, 269–283. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2018.09.013>
- CANTER, L., KING, L., WILLIAMS, J., METCALF, D., i MYRICK POTTS, K. (2017). Evaluating pedagogy and practice of universal design for learning in public schools. *Exceptionality Education International*, 27(1), 1–16. <https://doi.org/10.5206/eei.v27i1.7743>
- DARE, L., i NOWICKI, E. (2018). Strategies for inclusion: Learning from students' perspectives on acceleration in inclusive education. *Teaching and Teacher Education*, 69, 243–252. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.10.017>
- DOMAGAŁA-ZYŚK, E. (2023). *Dostępna edukacja akademicka*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- KOLB, A. Y., i KOLB, D. A. (2022). Experiential learning theory as a guide for experiential educators in higher education. *Experiential Learning & Teaching in Higher Education*, 1(1), 7–44. <https://doi.org/10.46787/elthe.v1i1.3362>
- ROSENBERG, J., i KOEHLER, M. (2015). Context and technological pedagogical content knowledge (TPACK): A systematic review. *Journal of Research on Technology in Education*, 47(3), 186–210. <https://doi.org/10.1080/15391523.2015.1052663>

EWA DOMAGAŁA-ZYŚK, ALEKSANDRA BOROWICZ (red.), *Uczyć (się) o niepełnosprawności i wspieraniu. Księga Katedry Pedagogiki Specjalnej KUL w czterdziestolecie powstania Katedry*, Lublin: Wydawnictwo Naukowe Episteme, 2024, ss. 485. ISBN: 978-83-67843-30-0.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rped25173.13>

Inspiracją do stworzenia omawianej publikacji było 40-lecie Katedry Pedagogiki Specjalnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. W związku z tym czytelnik odnajdzie w niej opis historii i codziennego funkcjonowania Katedry oraz wybrane teksty badawcze i dydaktyczne powstałe na przestrzeni pracy kilku pokoleń osób z nią związanych.

Po wstępie do książki zamieszczono logo Katedry Pedagogiki Specjalnej KUL. Otwarta książka symbolizuje proces intensywnego uczenia się. Roślina wzbudza skojarzenia ze wzrostem i rozwojem osób tworzących środowisko Katedry. Dłonie są metaforą umiejętności i talentów wykorzystywanych w codziennej pracy. Gest chronienia małej rośliny symbolizuje opiekę i wsparcie. Listki pomyślano jako symbol wzrostu człowieka pod względem fizycznym, społecznym, emocjonalnym, poznawczym, komunikacyjnym, moralnym i duchowym.

Monografię otwiera tekst Ewy Domagały-Zyśk pt. Katedrze – w czterdziestolecie jej istnienia. Jak podkreśla Autorka (s. 35), „W pracy kierujemy się zasadą personalistyczną”, zgodnie z którą człowiek jest „wyłącznie celem działań”, przy czym mówiąc o historii działalności Katedry Pedagogiki Specjalnej, chodzi nie tylko o ludzi, lecz także o „historię zaangażowania, pasji, a często swoistej misji badania danego fragmentu rzeczywistości [...]”. Tekst ten można traktować jako wyraz uznania dla osób, dzięki którym powstało administracyjne, naukowe i dydaktyczne zaplecze Katedry, a które są wzorcem i inspiracją dla kolejnych roczników tutejszych studentów i pracowników naukowych.

Monografia składa się z sześciu części. W pierwszej z nich zawarto teksty osób, które wywarły szczególny wpływ na funkcjonowanie Katedry Pedagogiki Specjalnej. Jako pierwszy czytelnik odnajdzie artykuł Teresy Kukołowicz, wprowadzający do zagadnienia edukacji i wspierania, gdyż poświęcony jest osobowej relacji opiekuna i osoby chorej. Kolejne opracowanie, Zofii Ostrihanskiej, pozwala poznać dawne kryteria nieprzystosowania społecznego we wciąż aktualnym spojrzeniu na wychowanka jako osobę godną szacunku i wsparcia, mającą indywidualne doświadczenia i zasoby do zmiany. Trzeci tekst, Kazimierzy Krakowiak, dotyczy opracowanej przez autorkę Metody Fonogestów, stosowanej w procesie komunikacji z osobami z uszkodzeniem słuchu. Ostatni artykuł, autorstwa prof. Doroty Kornas-Bieli, podejmuje jakość prenatalnych relacji między dzieckiem a jego rodzicami. Teksty z tej części opracowania mają charakter ponadczasowy i uniwersalny, zwłaszcza w obszarach: diagnozy, komunikacji oraz budowania więzi.

W drugiej części monografii zamieszczono teksty badawcze osadzone w kilku nurtach empirycznych poszukiwań. Pierwszy z nich, opracowany przez Kazimierzę Krakowiak, przybliży humanistyczny wymiar badań nad trudnościami w komunikowaniu się osób z uszkodzeniami słuchu. Tekst drugi, przygotowany przez Dorotę Kornas-Biela, prezentuje zjawisko pregoreksji – zaburzeń odżywiania w okresie ciąży. Kolejny tekst, autorstwa Ewy Domagały-Zyśk, akcentuje emocjonalny kontekst uczenia się języka obcego wśród studentów niesłyszących i słabosłyszących z Polski, Czech i Włoch. Następne studium, które przygotowała Agnieszka Amilkiewicz-Marek, prezentuje wyniki badań rodziców uczestniczących w ocenie funkcjonalnej dziecka. Ocena taka winna stwarzać warunki do współpracy rodziców i specjalistów, aby wspierać dziecko w sposób refleksyjny, elastyczny, modyfikowalny i żeby cały proces diagnozy był pogłębiony i sprawdzał się w praktyce. Różnorodna tematyka tej części monografii dotyczy w głównej mierze sprawczości osób dorosłych, co pokazuje, jak perspektywiczną subdyscypliną pedagogiki staje się dzisiaj andragogika.

Część trzecia książki obejmuje teksty na temat dydaktyki akademickiej wzbogacone o doświadczenia bezpośredniego kontaktu osób prowadzących zajęcia z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. Pierwszy z tekstów, autorstwa Moniki Nowak, ukazuje możliwości wykorzystania arteterapii w pracy z dzieckiem chorym. Tekst drugi, opracowany przez Urszulę Antończuk-Grab, dotyczy potencjału doświadczeń rodzicielskich w dydaktyce akademickiej. Trzeci tekst, przygotowany przez Amelię Dziurda-Multan, prezentuje sposoby radzenia sobie z trudnymi zachowaniami uczniów. Taki dobór tekstów pozwolił wyeksponować wartość osobistych działań obserwacji i praktycznych doświadczeń w kształceniu studentów. Odwoływanie się podczas pracy dydaktycznej ze studentami do sytuacji życiowych oraz stwarzanie im możliwości do uczestnictwa w projektach organizowanych przez różne instytucje czyni wiedzę teoretyczną bardziej zrozumiałą, przydatną i trwalszą, uzmysławiając studentom, że wiedza zdobywana dziś, jutro może mieć walor praktyczny. Tym samym pozytywnie oddziałuje się na motywację oraz otwartość studentów.

Czwarta część publikacji zawiera artykuły opracowane przez nauczycieli wspólnie z doktorantami oraz studentami. W pierwszym tekście Ewa Nizio i Dorota Kornas-Biela przybliżają projekt badań wśród młodych uczestników festiwalu w Medjugorie. Drugie opracowanie, autorstwa Anny Lendzion i Marcina Lendzion, daje wgląd w zjawisko inteligencji emocjonalnej dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Kolejna praca, Aleksandry Borowicz oraz Natalii Stylińskiej, podejmuje kwestię oceniania w grupach zróżnicowanych. Jako następny zaprezentowano artykuł Renaty Kołodziejczyk, Martynty Tobjasz i Katarzyny Piskały o znaczeniu komunikacji w rozwoju i wychowaniu dzieci. Ostatni tekst przedstawia rezultaty badań Krzysztofa Tarnowskiego na temat kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów w środkowym wieku szkolnym w szkole wiejskiej na Kaszubach. Współautorskie artykuły studentów oraz wykładowców wskazują, że w Katedrze Pedagogiki Specjalnej KUL przywiązuje się wagę do aktywizacji młodych do pracy naukowej, prezentowania swoich osiągnięć, dzielenia się wiedzą pod kierunkiem osób bardziej doświadczonych. Promowanie dobrych praktyk w tym zakresie może być inspiracją dla innych uczelni.

Piąta część monografii zawiera wspomnienia. W pierwszym z nich Ewa Domagała-Zyśk, Ewa Smółka, Anna Lendzion i Romana Wysoczańska przywołują epizody z życia i pracy naukowej cenionej pedagog Teresy Kukołowicz. Jej badania naukowe koncentrują się wokół uniwersalnych wartości proro-dzinnych, od szacunku do kobiety poprzez poszanowanie człowieka starszego po troskę o dobro dziecka. „Te wartości powinny zostać ponownie odczytane

w nowych realiach społecznych, w których przyszło nam wychowywać nasze dzieci, ale także przekazywać kolejnym rocznikom studentów, czym jest wychowanie i jakimi wartościami należy się w nim kierować” (s. 399). Drugi z tekstów, poświęcony sylwetce wybitnej pedagog i kryminolog, Zofii Ostrihanskiej, opracowała Aneta Paszkiewicz. W pamięci swoich studentów i współpracowników zapisała się jako osoba „[...] zawsze otwarta na to, co miał do powiedzenia student, [...] ciepła, wrażliwa i pomocna”, z umiejętnością „kierowania zespołem naukowym: lekko, jakby niezauważalnie, ale konsekwentnie i z poczuciem humoru” (s. 405).

Szóstą część monografii otwiera tekst Marii Jakubowskiej przybliżający sylwetki osób tworzących zespół katedry w czterdziestym roku jej działalności. Następnie Paulina Lewandowska opisuje preferencje językowe i style uczenia się uczniów niesłyszących i słabosłyszących na podstawie 3-letniego projektu Langskills, zakończonego w Katedrze Pedagogiki Specjalnej w roku 2024. W tekście zamykającym monografię Ewa Domagała-Zyśk dzieli się wiedzą i doświadczeniami zdobytymi w ramach stażu naukowego na temat wsparcia dla studentów z niepełnosprawnościami w Szwecji. Treści tej części monografii mogą być traktowane dwojako. Po pierwsze; jako zachęta dla studentów, doktorantów, jak i praktyków związanych z oświatą i edukacją poszukujących ukierunkowania i inspiracji. Po drugie; dla innowatorów, którym często towarzyszy poczucie osamotnienia i niepewność, czy rzeczywiście warto inicjować przedsięwzięcia nie mające prekursorów, mogące wzbudzać nieufność jako zbyt odważne, niepewne pod względem swojej efektywności.

Odnotowania wymaga fakt, że pod względem edytorskim i graficznym książka wychodzi naprzeciw potrzebom osób z niepełnosprawnościami, które mogą mieć odmienną percepcję tekstu z powodu słabego wzroku, dysleksji oraz innych dysfunkcji. Dla większej czytelności tekst główny złożono z użyciem czcionki Scala Sans. Zastosowano również krój czcionki Open Dyslexic pozwalający na łagodzenie typowych błędów popełnianych podczas czytania tekstu drukowanego przez osoby z dysleksją. W książce wprowadzono cyfry zwykłe zamiast nautycznych, gdyż te ostatnie w trakcie czytania mogą dawać wrażenie pływania tekstu, a tym samym powodować dyskomfort i problemy z koncentracją uwagi. Jedynym zastosowanym sposobem wyróżniania istotnych haseł i treści był tekst pogrubiony, co minimalizuje męczliwość akomodacji oka. Przy składaniu tekstu zrezygnowano z wyrównywania tekstu po prawej stronie oraz żywej paginy (zazwyczaj umieszczanej nad kolumną tekstową), aby ułatwić czytelnikowi skupienie. Numerację stron umieszczono na bocznych marginesach.

Każdy z tekstów wprowadzony jest przez streszczenie z wykazem słów kluczowych. Dodatkowo w celu wsparcia czytelników z trudnościami percepcji po każdym artykule znajduje się nieskomplikowany językowo abstrakt. Każdy z tekstów jest również opatrzony obszerną bibliografią, po którą w danej tematyce mogą sięgnąć zainteresowani.

Urozmaicony dobór tekstów opracowania wyznacza bardzo szeroki zakres potencjalnych odbiorców. W gronie czytelników znajdują się osoby reprezentujące różne pokolenia i mające odmienne profile zainteresowań: historyczno-wspomnieniowe, empiryczne, a także dydaktyczno-metodyczne. Niezaprzeczalnym walorem monografii jest włączenie do jej powstania zarówno osób mających rozległe doświadczenia mentorskie, dydaktyczne, terapeutyczne, opiekuńcze oraz wspierające, jak i studentów czy doktorantów podejmujących swoje pierwsze większe wyzwania, których wspólnym mianownikiem jest inkluzja w szeroko rozumianej działalności edukacyjnej. Lektura publikacji skłania do namysłu, jak dalece otwartość, osobiste doświadczenia, światopogląd, postawa życiowa, twórczość, skromność oraz pokora determinują proces nauczania i uczenia się o niepełnosprawności i wspieraniu, które są zawsze niczym tkanie w delikatnej materii. Treści opracowania oraz wyposażenie go w tekst edytorsko przyjazny odbiorcom z zaburzeniami percepcji, czynią tę obszerną, bo blisko 500-stronicową monografię „książką dostępną”, wchodzącą w nowy wymiar publikacji naukowych i godną polecenia jako jedna z ważniejszych na rynku wydawniczym ostatnich lat.

Monika Kwiecień-Glaz

Szkoła Doktorska KUL

e-mail: monikaannakg@o2.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1875-2547>